

ΓΝΩΣΤΑ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΑ

Γράφει ο Αντώνης Αμπατζής → ampandonis@gmail.com

ΚΑΣΣΙΑΝΗ Η ΠΑΡΕΞΗΓΗΜΕΝΗ ΑΓΙΑ

Το βράδυ της Μεγάλης Τρίτης, ψάλλεται στις Εκκλησίες ο όρθρος της Μεγάλης Τετάρτης. Το τελευταίο τροπάριο στην ακολουθία είναι αυτό της ευσεβούς και λογίας ποιήτριας του Βυζαντίου, Κασσιανής.

Το Τροπάριο της Κασσιανής

Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή, την σὴν αισθημένη Θεότητα μυροφόρου αναλαβούσα τάξιν, οδυρομένη μύρα σοι προ του ενταφιασμού κομίζει. Οἴμοι! λέγουσα, οτι νύξ μοι υπάρχει, οἴστρος ακολασίας, ζοφώδης τε και ασέληνος ερως της αμαρτίας.

Δέξαι μου τας πηγὰς των δακρύων, ο νεφέλαις διεξάγων της θαλάσσης το ὕδωρ κάμθητί μοι προς τους στεναγμούς της καρδιάς, ο κλίνας τους ουρανοὺς τη ἀπάτῳ σου κενώσει.

Καταφιλήσω τους αχράντους σου πόδας, αποσμήξω τούτους δε πάλιν τοις της κεφαλῆς μου βοστρύχοις ὡν εν τῳ Παραδείσῳ Εὐὰ το δειλινόν κρότον τοις ὡσιν νκηθείσα, τῳ φόβῳ εκρύβη.

Αμαρτιῶν μου τα πλήθη και κριμάτων σου ἀβύσσους τις ἐξιχνιάσει, ψυχοσώστα Σωτήρ μου; Μη με την σὴν δούλῃν παρίδης, Ο ἀμέτρητον ἔχων το ἔλεος.

Και η μετάφραση στην δημοτική από τον ΣΤ.ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΟΛΕΜΗ ἔχει ως εξής:

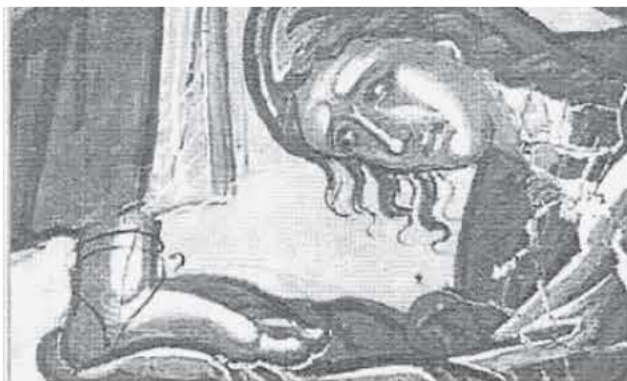
Χριστέ, γυναίκα που ἔπεσε σε χίλιαις αμαρτίαις, σαν ἄκουσε, σαν ἔνοιωσε τη θεϊκὴ σου χάρι, Με μυροφόρας φόρεμα, και σ' τα δάκρυα πνιγμένη πριν να Σε θάψουνε στη γη, μύρα γλυκά σου φέρνει. Ωἴμέ! Φωνάζει, ολόγυρα νύχτα είναι νύχτα μαύρη, νύχτα που ανοίγει και κεντὰ τους σαρκικούς μου πόθους,

και σκοτεινὴ κι' ασέληνος, της αμαρτίας Ἔρως. Δέξαι, Χριστέ, τα δάκρυα που κύνω, Συ που τραβάς στα σύννεφα της θαλάσσης το κύμα. Λυγίσου, γύρε την καρδιά στους αναστεναγμούς μου Συ, που ἔγυρες τους ουρανοὺς στη γέννησί σου ἀπάνω. Τα' ἀνέγγιχτα τα πόδια σου ἄφες με να φιλήσω και να σφουγγίσω τα φιλιὰ με τα πλεκτά μαλλιά μου' τα πόδια που ἔκουσε τον κρότον τους η Εὐὰ το δειλινὸ μέσ' στην Εδέμ εκρύφτηκε ἀπὸ φόβο. Ταις τόσαις αμαρτίαις μου, τη φοβερὴ σου κρίση Ποιος να μετρήσει δύναται, Σωτήρ μου ψυχοσώστα; Μη με θωρὴς ἀδιάφορος την ταπεινὴ σου δούλῃν Συ, που ἔχεις σαν Θεὸς ἀμ' ἄρτην ευσπλαχνία.

Παρεξηγημένη Αγία

Δυστυχῶς μερικοὶ τα λόγια του Τροπαρίου τα αποδίδουν στην ἴδια την Κασσιανή, που δὴθεν ἦταν αμαρτωλὴ με περιπετειώδεις και αμαρτωλούς ἔρωτες με τον Αυτοκράτορα Θεόφιλο. Διάφοροι μυθιστοριογράφοι, ἀνίκανοι να συλλάβουν το μεγαλεῖο της και τυφλωμένοι ἀπὸ τη μέθη των παθῶν τους, προσπάθησαν να παραχαράξουν την ἀλήθεια και να δημιουργήσουν ἓνα μῦθο, που δυστυχῶς σάθηκε ἰκανὸς να ξεγελάσει πολλούς.

Βρισκόμαστε στην Κωνσταντινούπολη το 800 ἢ 805. Ο λαὸς, ο κλήρος, ο στρατός, η αυτοκρατορική οικογένεια είναι ὅλοι διχασμένοι. Ἄλλοι

εἶναι εικονολάτρες κι ἄλλοι εικονομάχοι. Σ' αὐτὸ το γεμάτο πάθῳ περιβάλλον γεννιέται η Κασσιανή. Εἶναι ἀσφαλῶς κόρη καλῆς, αριστοκρατικῆς οἰκογένειας.

Η Ζωὴ της

Γεννήθηκε μεταξύ του 805 και του 810 στην Κωνσταντινούπολη και ἦταν γόνος φεουδαρχικῆς οἰκογενείας. Ὅταν μεγάλωσε συνδύαξε τη σωματικὴ ομορφιά με την ἐξυπνάδα της. Τρεῖς βυζαντινοὶ χρονικογράφοι, ο Συμεὼν ο μεταφραστής, ο Γεώργιος Ἀμαρτωλὸς και ο Λέων ο Γραμματικὸς, ἀναφέρουν ὅτι ἔλαβε μέρος στην τελετὴ ἐπιλογῆς νύφης για τον αυτοκράτορα Θεόφιλο, την ὁποία εἶχε ὀργανώσει η μητριὰ του Ευφροσύνη. Σε αὐτή, που τοποθετεῖται χρονικὰ ἢ στο 821 ἢ στο 830, ο αυτοκράτορας ἐπέλεγε τη σύζυγο της ἀρεσκείας του, δίνοντας της ἓνα χρυσὸ μῆλο. Θαμνωμένοι ἀπὸ την ομορφιά της Κασσίας, ο νεαρὸς αυτοκράτορας την πλῆσισε και της εἶπε:

-«Ὡς ἀρα διὰ γυναικὸς ἐρρήνη τα φαῦλα» «Ἀπὸ μίᾳ γυναίκα ἦρθαν στον κόσμον τα κακὰ [πράγματα]», ἀναφερόμενος στην αμαρτία και τις συμφορὲς που προέκυψαν ἀπὸ την Εὐὰ.

Η Κασσιανή, ετοιμολογῆ, του ἀπάντησε:

-«Ἀλλὰ και διὰ γυναικὸς πηγάζει τὰ κρείττω» «Και ἀπὸ μίᾳ γυναίκα [ἦρθαν στον κόσμον] τα καλὰ [πράγματα]», ἀναφερόμενη στην ἐλπίδα της σωτηρίας ἀπὸ την ἐνοσάρκωση του Χριστοῦ μέσω της Παναγίας. Με βάση την παράδοση ο ἀκριβὴς διάλογος ἦταν:

-Ἐκ γυναικὸς τα χεῖρω.

-Και ἐκ γυναικὸς τα κρείττω.

Ο ἐγωισμὸς του Θεόφιλου τραυματίστηκε με ἀποτέλεσμα να ἀπορρίψει την Κασσιανή και να ἐπιλέξει τη Θεοδώρα ἀπὸ την Παφλαγονία της Μικρῆς Ἀσίας για σύζυγό του.

Πάντως το ἐπεισόδιο αὐτὸ ἀμφισβητεῖται ἀπὸ τους νεώτερους ἱστορικούς. Τα κύρια ἐπιχειρήματα εἶναι ὅτι οἱ διηγήσεις του ἐπεισοδίου ἐμφανίζονται 100 περίπου χρόνια ἀφὸ ἔζησε ο Θεόφιλος.

Πὼς γράφτηκε το Τροπάριο σύμφωνα με την παράδοση

«Μισῶ την σιωπὴν, ὅτε καιρὸς του λέγειν», διαβάζουμε σ' ἓνα στίχο που ἔγραψε ἀργότερα η Κασσιανή, ὅταν κλείστηκε σε μοναστήρι. «Κρεῖσσον μόνωσις της κακῆς συνουσίας».

Με βάση την παράδοση ο αυτοκράτορας Θεόφιλος συνεχίζοντας να εἶναι ἐρωτευμένος μαζί της,

ἐπιθυμοῦσε να την δεῖ για μίᾳ τελευταία φορὰ πριν πεθάνει κι ἔτσι πῆγε στο μοναστήρι ὅπου βρισκόταν. Η Κασσιανὴ ἦταν μόνη στο κελὶ της γράφοντας το τροπάριο της ὅταν ἀντιλήφθηκε την ἀφίξη της αυτοκρατορικῆς ακολουθίας. Τον ἀγαποῦσε ἀκόμη ἀλλὰ πλέον εἶχε ἀφιερώσει τη ζωὴ της στο Θεὸ γι αὐτὸ και κρύφτηκε, μη ἐπιθυμώντας να ἀφήσει το παλιὸ της πάθος να ξεπεράσει το μοναστικὸ της ζήλο. Ἄφησε ὁμως το μισοτελειωμένο ὕμνο πάνω σε ἓνα τραπέζι. Ο Θεόφιλος ἀνακάλυψε το κελὶ της και μπήκε σε αὐτὸ ὀλομόναχος. Την ἀναζήτησε ἀλλὰ μάταια. Ἐκείνη τον παρακολουθοῦσε μέσα ἀπὸ μίᾳ ντουλάπα στην ὁποία εἶχε κρυφτεῖ. Ο Θεόφιλος στενοχωρήθηκε, ἔκλαψε και μετάνιωσε που για μίᾳ στιγμὴ υπερηφάνειας ἔχασε μίᾳ τόσο ὀμορφη και ἐξυπνη γυναίκα. Στη συνέχεια βρήκε τα χειρόγραφα της Κασσιανῆς ἐπάνω στο τραπέζι και τα διάβασε. Μόλις ὀλοκλήρωσε την ἀνάγνωση κάθισε και πρόσθεσε ἓνα στίχο στον ὕμνο. Σύμφωνα με την παράδοση ο στίχος αὐτὸς ἦταν «ὡν εν τῳ παραδείσῳ Εὐὰ το δειλινόν, κρότον τοις ὡσιν νκηθείσα, τῳ φόβῳ εκρύβη». Φεύγοντας ἐντόπισε την Κασσιανή που κρυβόταν στην ντουλάπα ἀλλὰ δεν της μίλησε, σεβόμενος την ἐπιθυμία της. Η Κασσιανὴ βγῆκε ἀπὸ την κρυψὼνα της μετὰ την ἀναχώρηση του αυτοκράτορα, διάβασε την προσθήκη του και στη συνέχεια ὀλοκλήρωσε τον ὕμνο.

Κατὰ πληροφορίες, η Κασσιανὴ ἐπειδὴ την ἐνοχλοῦσε στο μοναστήρι της ο Θεόφιλος, ἀναχώρησε ἀπὸ την Κάσο για την Ἰταλία και στη συνέχεια με μίᾳ ἄλλῃ μοναχὴ την Ευδοκία, πῆγε στην Κρήτη και κατέληξε πάλι στην Κάσο, ὅπου και ἐκοιμήθη στην 7η Σεπτεμβρίου. Μετὰ το θάνατό της εἰποθέτησαν το σῶμα της σε μαρμάρινη λάρνακα και την ἔβαλαν σε παρεκκλήσιο, που ἦταν ἀφιερωμένο στο ὄνομά της. Σῶζεται σήμερα η λάρνακα και το βυζαντινὸ ψηφιδωτὸ του 9ου αἰῶνα. Τα ὀστά της Οσίας ἔχουν μεταφερθεῖ στην Ἰκαρία.

Ὁσία Κασσιανή

